

Agnieszka Ziomek

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

**REZULTATY EKONOMICZNE
PARTNERSTW LOKALNYCH A ROZWÓJ LOKALNY.
ANALIZA WYBRANYCH PRZYKŁADÓW**

Streszczenie: Głównym przedmiotem zainteresowania w opracowaniu jest analiza działań wybranych partnerstw pod kątem uzyskiwania rezultatów ekonomicznych. Celem artykułu jest podkreślenie znaczenia ekonomicznych rezultatów działania partnerstw lokalnych i w ten sposób wskazanie na ich istotną rolę w rozwoju lokalnym. Charakterystykę efektów ekonomicznych partnerstw lokalnych oparto na wybranych przykładach partnerstw na rzecz rozwoju gospodarczego, na podstawie których dokonano klasyfikacji rezultatów na działania o wpływie bezpośrednim i pośrednim na rozwój lokalny. W treści znajdują się odwołania do przykładów partnerstw lokalnych i skutków działań gospodarczych w sektorze produkcji żywności oraz w sektorze usług turystycznych realizowanych po 2000 r.

1. Wstęp

Zgodnie z treścią dokumentu Strategii Rozwoju Kraju [Internet 2] rozwój lokalny to proces stymulowany metodą oddolnego wzrostu. Realizacja idei wzrostu oddolnego opiera się na rozwoju partnerstw lokalnych, inaczej zrzeszeń o charakterze celowym, w których stosunki mają charakter „kontraktu”, zwanego też umową. W toku rozwoju współpracy partnerów umowa staje się podstawą do zainicjowania stowarzyszenia, powołanego w celu wzajemnego wspierania się uczestników partnerstwa w rozwiązywaniu lokalnych problemów społecznych i gospodarczych [Sztompka 2007, s. 182-196]. Uczestnikami partnerstw lokalnych są przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego, organizacji, instytucji lokalnych, przedsiębiorcy oraz mieszkańcy. Zrzeszenie bywa początkiem nowej działalności gospodarczej, o charakterze spółdzielni, lub też działalności realizowanej w ramach stowarzyszenia. Szczegółowo priorytetami zrzeszeń są działania, takie jak: pobudzenie aktywności mieszkańców, integracja mieszkańców, instytucji, władz i podmiotów gospodarczych, osiągnięcie wzrostu zatrudnienia, wzrostu liczby przedsiębiorstw oraz poprawa zagospodarowania terenu.

Głównym przedmiotem zainteresowania w opracowaniu jest analiza działań wybranych partnerstw pod kątem uzyskiwania rezultatów ekonomicznych. Celem opracowania jest podkreślenie znaczenia ekonomicznych rezultatów działania partnerstw lokalnych i w ten sposób wskazanie na ich istotną rolę w rozwoju lokalnym. Charakterystykę efektów ekonomicznych partnerstw lokalnych oparto na wybranych przykładach partnerstw na rzecz rozwoju gospodarczego, na podstawie których wykonano klasyfikację rezultatów na działania o wpływie bezpośrednim i pośrednim na rozwój lokalny. W treści znajdują się odwołania do przykładów partnerstw lokalnych i skutków działań gospodarczych w sektorze produkcji żywności i w sektorze usług turystycznych realizowanych po 2000 r. Wybór zaprezentowanych w opracowaniu przykładów działań partnerstw został zdeteminowany dostępnością wiedzy. Informacje o partnerstwach pochodzą z zasobów danych gromadzonych w stowarzyszeniach prowadzących działalność partnerską oraz ze stron internetowych.

Doświadczenia aktywizacji partnerstw lokalnych pojawiają się w Polsce od roku 2000. Znane są różne przykłady rozwijających się, ale także gasnących partnerstw, inicjowanych aktywnością animatora [Ziomek 2008a, s. 73-97; *Inicjowanie partnerstw...* 2008, s. 211-221], obejmujących terytorialnie obszar gminy lub powiatu, a czasem kilku powiatów. Uzasadnieniem podjęcia rozważań na temat ekonomicznych rezultatów partnerstw lokalnych jest niski poziom rozwoju lokalnego obszarów pozametropolitarnych, a także towarzysząca mu postępująca dywergencja pomiędzy regionami [Raport EORPA 2008, s. 38]. Aktywizacja oddolnego rozwoju wydaje się uzasadnionym kierunkiem działań na rzecz osłabienia procesu dywergencji. Z kolei rozpatrywanie rezultatów ekonomicznych i wyników działań korzystnych dla aktywizacji lokalnej gospodarki może na pewno okazać się przydatne w poszukiwaniu skutecznego sposobu na pobudzenie rozwoju lokalnego.

2. Cechy rozwoju lokalnego

Pojęcie rozwoju lokalnego definiowane jest przez wielu autorów. Definicje te można zestawić, formułując dwie grupy. Są to definicje, które opierają zasady rozwoju lokalnego na celowej aktywności mieszkańców, oraz definicje dotyczące podniesienia efektywności procesów gospodarczych w regionie. W pierwszej grupie wspomnianych definicji znajdujemy odniesienia do aktywnej działalności społeczności lokalnej, samorządu i innych podmiotów funkcjonujących w gminie lub w powiecie, determinującej rozwój lokalny [Chądzyński i in. 2007, s. 73-77]. Natomiast o mobilizacji zasobów kapitałowych i rzeczowych i działaniach na rzecz kształtowania przyjaznego środowiska dla działań biznesowych wspominają w definicji rozwoju lokalnego L. Wojtasiewicz, I. Pietrzyk, B. Gruchman, G. Duche i A. Jewtuchowicz [Chądzyński i in. 2007, s. 75-76].

Ponadto występują specyficzne cechy rozwoju lokalnego. Rozwój lokalny odbywa się na określonej płaszczyźnie. Płaszczyzna ekonomiczna rozwoju lokalnego,

według B. Jałowieckiego, wyraża się w rozwijaniu indywidualnej i grupowej przedsiębiorczości, przy wykorzystaniu zasobów lokalnych [Jałowiecki 1989, s. 345]. Lokalne zasoby to przede wszystkim kapitał: fizyczny, finansowy, ludzki, społeczny, oraz zasoby naturalne [Weperen, Manintveld, s. 20-28]. Warto dodać, że przez wzrost zaangażowania wspólnot lokalnych wzrastają szanse na uzyskanie korzyści z posiadanych zasobów.

Charakterystyczną cechą rozwoju jest jego procesowość. Koncepcję procesowego ujęcia zjawiska rozwoju lokalnego prezentuje J. Parysek [2001, s. 49]. W ujęciu tym autor nawiązuje do wspomnianych definicji rozwoju lokalnego, wspominając o koniecznym uwikłaniu społeczności lokalnych w zaplanowany, innowacyjny proces rozwoju. Proces ten, ze względu na występujące ryzyko, powinien być także skoordynowany, wymaga bowiem wielokierunkowych działań.

Cechą rozwoju jest także jego kompleksowość, czego rezultatem jest konieczność koordynacji działań podmiotów. Zwróćmy uwagę na to, że powstanie partnerstwa, integrującego terytorialnie wszystkie kategorie społeczności, buduje forum współpracy oparte na miejscowym układzie zależności i układzie wartości, dlatego też jest efektywne dla procesu rozwoju lokalnego.

Wymienione cechy rozwoju lokalnego, czyli procesowość, kompleksowość, oraz obecność w sferze ekonomicznej, jako jednej ze sfer działania, skłaniają do zastosowania w rozwoju lokalnym zasady współpracy i partnerstwa. Inicjowanie partnerstw lokalnych, działających w atmosferze impersonalności, umożliwia koordynowanie działań i współpracę przy osiąganiu celów służących interesom lokalnym.

Partnerstwa, w procesie dostosowań do realizacji koncepcji rozwoju oddolnego, kształtują idee projektów tak, by zrealizować katalog zadań. Są to [Ziomek, 2008b, s. 435]:

- zapobieganie wyciekom przez wykorzystanie własnych zasobów zamiast sprowadzania ich z zewnątrz,
- ożywienie wewnętrznych obrotów finansowych,
- podnoszenie wartości produktów lokalnych,
- tworzenie powiązań organizacyjnych pomiędzy uczestnikami procesu gospodarczego,
- przyciąganie zasobów spoza społeczności.

Realizowanie wymienionych zadań sprzyja uzyskiwaniu ekonomicznych rezultatów projektów, korzystnych dla postępowania procesu rozwoju. Zadania te stanowią swego rodzaju matrycę kształtowania działań, by ich cele służyły przetwarzaniu zasobów regionu w dobra i usługi dzięki wewnętrznym zasobom.

3. Rezultaty ekonomiczne działania partnerstw lokalnych w Polsce po roku 2000

Dla rozpoznania i analizy rezultatów działania zrzeszeń, jakimi są partnerstwa lokalne, konieczna jest analiza konkretnych podmiotów. Dlatego właśnie zaprezentowano poniżej wybrane przykłady aktywności partnerstw z uwzględnieniem charakteru realizowanych działań z pierwszej połowy lat 2000. Realizowane projekty dotyczyły działań prorozwojowych, a uzyskiwane rezultaty miały charakter bezpośredni i pośredni w stosunku do pobudzania procesu rozwoju gospodarczego. Zatem pewne rodzaje aktywności powodowały wyraźny efekt gospodarczy w postaci twardych rezultatów, inne zaś generowały tzw. efekt miękkie.

Jedne z takich rodzajów działań miały miejsce w gminie Pępowo. Partnerstwo lokalne, jakim jest Centrum Rozwoju Gminy Pępowo, powołano w 1996 r. Centrum, które jest organizacją pozarządową, zajmuje się głównie inspirowaniem i wspieraniem rozwoju lokalnej przedsiębiorczości, szeroko pojętą edukacją, informacją gospodarczą oraz promocją osiągnięć gminy i jej mieszkańców. Partnerstwo wykorzystuje do osiągnięcia przyjętych celów tzw. instrumenty miękkie. Są to: szkolenia, informacja gospodarza przy wykorzystaniu Internetu, usługi finansowo-ubezpieczeniowe oraz usługi doradcze. Rezultaty osiągane dzięki tym instrumentom pośrednio wpływają na rozwój lokalnej gospodarki.

Innym rodzajem są działania nastawione na poprawę warunków życia, rozwój turystyki lokalnej, a w ujęciu ekonomicznym powodujące zmianę oraz poprawę zagospodarowania terenu. Przykładem jest aktywność mieszkańców w gminie Piaski nastawiona na przygotowanie terenów rekreacyjnych przy „Stawie na Galinach”. Zagospodarowanie stawu oraz terenu wokół stawu i zaangażowanie w jego odnowę mieszkańców (w tym różnych grup wiekowych), przygotowanie miejsca spotkań i imprez organizowanych przez mieszkańców to jeden z wielu przykładów partnerskiej współpracy lokalnej wspólnoty. Działania polegały na wybudowaniu wigwamu – drewnianego domu, w którym odbywają się spotkania oraz imprezy przez większą część roku, zarybieniu stawu, wybudowaniu boiska do piłki plażowej, wyposażeniu wigwamu w elektryczność oraz kuchnię (piec, naczynia stoły, krzesła – ławy), kominek lub palenisko. Podobnym rodzajem działań są w gminie Kołczygłowy przykłady projektów polegających na modernizacji świetlicy wiejskiej przez utworzenie wiejskiego centrum kulturalno-edukacyjnego, a także na poprawie estetyki wsi przez budowę małej architektury turystycznej. Ten sam charakter działań miały projekty realizowane w gminie Pszczółki. Nastąpiła tam poprawa zagospodarowania terenu po byłym zbiorniku przeciwpożarowym oraz wybudowanie placów zabaw w Skowarczu i Kleszczewku [Materiały promocyjne Stowarzyszenia Centrum Rozwoju Gminy Pępowo].

Innym przykładem działań są rodzaje aktywności oparte na zainicjowanej przez partnerstwo lokalne działalności gospodarczej nastawionej na generowanie

zysku. Przykładem takich działań jest powstanie spółdzielni „Grzybek Łosicki” [Internet 1], zrzeszającej lokalnych pieczarkarzy, którzy wybudowali i wykończyli chłodnię pieczarek. Chłodnia przyjmuje, przechowuje i sprzedaje pieczarki. W spółdzielni powstało 10 miejsc pracy.

Kolejny przykład inicjatywy pochodzi z gminy Łosice, gdzie powstała grupa o nazwie „Nadbużańska Żywność”. Pierwsze działania grupy polegały na zachęceniu do tworzenia grup producenckich. Następnie zorganizowano lokalną giełdę regionalnych produktów. Zaplanowano także organizację klastrow gospodarczych, mających zintegrować lokalnych producentów i zachęcić do organizacji przetwórstwa lokalnej żywności. Rezultaty ekonomiczne, które powstały dzięki realizacji projektów, to: wzrost liczby miejsc pracy, rozwój kapitału ludzkiego, wzrost dochodów ludności, poprawa zagospodarowania terenu i jego atrakcyjności.

Wśród wymienionych wyżej rezultatów występują zarówno „twarde”, jak i „miękkie” skutki działań. Zauważmy, że do twardej wyników należy wzrost produkcji, a wraz z nim wzrost liczby miejsc pracy i dochodów ludności. Są to przykłady bezpośredniego wpływu działań na rozwój ekonomiczny. Należy do nich zespół działań stowarzyszenia „Delta” na rzecz rozwoju lokalnego rynku pracy oraz postawy przedsiębiorczości w gminie Bałtów w powiecie Ostrowiec Świętokrzyski. W sierpniu 2001 r. w Bałtowie, z inicjatywy mieszkańców gminy, powstało wspomniane stowarzyszenie. Powodem powołania tego podmiotu był ogólny sprzeciw mieszkańców gminy Bałtów wobec sytuacji społeczno-gospodarczej gminy i nieudolności samorządu gminnego. Zasadniczym celem działania stowarzyszenia było osiągnięcie zrównoważonego rozwoju powiatu ostrowieckiego oraz inicjowanie, organizowanie i wspieranie działań na rzecz poprawy jakości życia lokalnej społeczności w zakresie: przeciwdziałania skutkom bezrobocia, ochrony zdrowia oraz pomocy społecznej i charytatywnej, ochrony środowiska naturalnego, rozwoju kultury, oświaty, kultury fizycznej i sportu, wyrównania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży. Warunkiem sukcesu, w postaci osiągnięcia wyników ekonomicznych, była koncentracja działań w obszarze rozwoju turystyki w Bałtowie. Osiągnięte twarde rezultaty to: wzrost liczby przedsiębiorstw, rozwój agroturystyki, wzrost ruchu turystycznego do 300 000 osób rocznie w latach 2004-2008 oraz w tym samym okresie wzrost zatrudnienia w stowarzyszeniu do ok. 180 osób, a nawet wzrost wartości ziemi w gminie.

Działania stowarzyszenia „Delta”, które wpływają bezpośrednio na rozwój lokalnej gospodarki, to: zagospodarowanie terenów zielonych, sprzątanie i czyszczenie obiektów, organizacja pól kempingowych, prowadzenie restauracji, placówek gastronomicznych, organizacja targów i wystaw, działalność sportowa i rekreacyjna, działalność wydawnicza i poligraficzna [Materiały promocyjne Stowarzyszenia „Delta”].

W odróżnieniu od działań o rezultatach twardej w gminie Bałtów przykłady działań w gminach Pępowo, Piaski, Kołczygłowy, Pszczółki doprowadzają do osiągnięcia rezultatów ekonomicznych w sposób pośredni, przez generowanie tzw. rezultatów miękkich.

Przedmiotem oceny rezultatów działań są opisane wyżej działania partnerstw lokalnych, które miały miejsce w gminach: Pępowo, Piaski, Kołczygłowy, Pszczółki, Łosice, Bałtów (zob. tab. 1).

Tabela 1. Kryteria oceny ekonomicznych rezultatów działań partnerstw lokalnych

Kryteria	Wpływ na rozwój lokalnej gospodarki	
	bezpośredni	pośredni
Zapobieganie wyciekom	Bałtów, Łosice	Pępowo
Ożywienie wewnętrznych obrotów finansowych	Bałtów, Łosice	Pępowo
Podnoszenie wartości produktów lokalnych	Bałtów, Łosice	Pępowo
Tworzenie powiązań organizacyjnych pomiędzy uczestnikami procesu gospodarczego	Bałtów, Łosice	Piaski, Kołczygłowy, Pszczółki
Przyciąganie zasobów spoza społeczności	Bałtów, Łosice	Piaski, Kołczygłowy, Pszczółki

Źródło: opracowanie na podstawie [Olszowska-Urban, Rabiej 2005].

Za kryterium oceny wartości ekonomicznej przyjęto zestaw działań na rzecz oddolnego rozwoju gospodarczego jednostki lokalnej. Są to: zapobieganie wyciekom, ożywienie wewnętrznych obrotów finansowych, podnoszenie wartości produktów lokalnych, tworzenie powiązań organizacyjnych pomiędzy uczestnikami procesu gospodarczego, przyciąganie zasobów spoza społeczności. Do tych działań przyporządkowano nazwy gmin, utożsamiając je ze zbiorem działań realizowanych tam przez partnerstwo lokalne. Następnie oceniono kategorię tych działań według charakteru oddziaływania na rozwój lokalny.

W każdym z wymienionych przykładów gmin realizowano działania na rzecz oddolnego rozwoju gospodarczego jednostki lokalnej. Jednak podczas oceny rezultatów działań okazało się, że tylko w gminie Łosice i Bałtów wystąpiły działania o bezpośrednim wpływie na rozwój lokalny. Warto zauważyć, że realizując wymienione rodzaje działań o charakterze gospodarczym w skali mikro, które bezpośrednio wpływają na rozwój lokalnej gospodarki, znacznie skracamy okres uzyskiwania efektów ekonomicznych od momentu rozpoczęcia projektu. W przeciwieństwie do tego zaś przy realizacji działań o charakterze miękkim generujemy rezultaty ekonomiczne, pośrednio pobudzając rozwój. Działania te wystąpiły w gminach Pępowo, Piaski, Kołczygłowy, Pszczółki. Należy zauważyć, że obecnie dla rozwoju gospodarczego ważne są każdego rodzaju działania ekonomiczne w gminach, jednak najbardziej pożądane są twarde rezultaty, które mają wpływ na rozwój lokalnej gospodarki przez inicjowanie lokalnej działalności gospodarczej na podstawie lokalnych zasobów.

4. Podsumowanie

Pobudzanie partnerstw lokalnych oraz partnerska, solidarna realizacja projektów sprzyja rozwojowi oddolnemu. Powstawanie własnych organizacji współpracy w

gminie lub powiecie stanowi doskonale narzędzie postępu rozwoju. Obecnie istnieje wiele gmin i powiatów w Polsce, w których podjęto inicjatywę organizacji partnerstwa lokalnego. Na podstawie przytoczonych przykładów działań partnerstw i ich krótkiej charakterystyki można zauważyć, że nawiązywane w gminach i powiatach partnerstwa lokalne mogą przynosić rezultaty ekonomiczne. Warunkiem ich uzyskania jest przede wszystkim podejmowanie wysiłku skierowanego na uzyskanie konkretnych efektów gospodarczych w postaci przedsięwzięć produkcyjnych i usługowych. Różnią się one znacznie od rezultatów partnerstw w sferze społecznej i kulturowej, typu organizacja imprez integracyjnych dla mieszkańców, remont obiektów rekreacyjnych. Różnica ta polega na możliwości osiągania korzyści ekonomicznej. Ponadto uzyskiwanie korzyści ekonomicznej ma charakter strumienia, a dodatkowo niesie ze sobą potencjał wzrostu powiązań lokalnych o charakterze informacyjnym, konsultacyjnym oraz kooperacyjnym pomiędzy podmiotami w jednostce lokalnej lub szerszym geograficznie obszarze. Doskonałym przykładem tego jest działanie stowarzyszenia Delta. Zrzeszenie celowe ma silny potencjał wzrostu lokalnej gospodarki, a kluczem do tego jest pobudzanie przepływów pomiędzy lokalnymi zasobami, któremu towarzyszy akumulacja kapitału. Zatem działania szkoleniowe, rozbudowa sfery okołobiznesowej, poprawa atrakcyjności terenu dla realizacji funkcji usługowych i produkcyjnych są zawsze zjawiskiem towarzyszącym działalności ekonomicznej polegającej na przekształcaniu zasobów w dobra i usługi. W ten sposób partnerstwo lokalne inicjuje sieć powiązań o charakterze gospodarczym, dzięki czemu następuje ożywienie rozwoju lokalnego. Do powiązań gospodarczych silnie nawiązuje teoria biegunów wzrostu F. Perroux [Budner 2003, s. 78], aczkolwiek odnosi się ona raczej do jednostki terytorialnej w skali regionu.

Partnerstwo lokalne jest wysokiej wartości narzędziem rozwoju lokalnego. Umożliwia ono koordynację działań w systemie procesów kompleksowego rozwoju. Aby włączyć partnerstwo w tryby tegoż rozwoju, warto ukierunkować jego aktywność na działania na rzecz oddolnego rozwoju gospodarczego jednostki lokalnej. Obecny poziom rozwoju lokalnego w Polsce skłania do kompleksowego ujęcia procesów rozwoju lokalnego w polityce regionalnej i wsparcia rozwoju działań partnerstw lokalnych.

Literatura

- Budner W., *Lokalizacja przedsiębiorstw*, AE, Poznań 2003.
- Chądzyński J., Nowakowska A., Przygodzki Z., *Region i jego rozwój w warunkach globalizacji*, CeDeWu, Warszawa 2007.
- Hyden F.G., *Policy Making for a Good Society: The Social Fabric Matrix Approach to Policy Analysis and Program Evaluation*, Springer, 2006.
- Inicjowanie partnerstw lokalnych w Polsce (wybrane przykłady)*, [w:] *Koncepcje oraz czynniki rozwoju regionalnego i lokalnego w warunkach funkcjonowania Polski w strukturach zintegrowanej*

- Europy*, red. J. Olszewski, M. Słodowa-Helpa, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Komunikacji i Zarządzania w Poznaniu, Poznań 2008.
- Jałowiecki B., *Rozwój lokalny, rozwój regionalny, samorząd terytorialny*, Uniwersytet Warszawski, Warszawa 1989.
- Olszowska-Urban J., Rabiej A. (red.), *Podręcznik uczestnika Warsztatów Lokalnego Ożywienia Gospodarczego*, Międzynarodowe Centrum Partnerstwa, Partners Network, Kraków 2005.
- Parysek J., *Podstawy gospodarki lokalnej*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2001.
- Petty J., *O rozwoju gospodarki lokalnej*, Fundacja Wspomagania Wsi, Warszawa 2000.
- Putnam R., *Demokracja w działaniu*, Wydawnictwo Znak, Kraków 1995.
- Raport EORPA, 1/2008, s. 38.
- Sztompka P., *Socjologia*, Znak, Kraków 2007.
- Weperen W., Manintveld K., *Budowanie umiejętności przez praktyczne uczenie się*, [w:] *Przebieg i efekty projektu IBRD*, maszynopis drukowany.
- Ziomek A., *Local Partnership Model as a Method of Regional Economic Development (Study on the Basis of Polish Chosen Regions)*, *Economic Transformation of Central and Eastern European Countries, conference proceedings*, Vilnius University Publishers, Vilnius 2008a.
- Ziomek A., *Zintegrowane podejście do rozwoju. Polityka spójności a polityka społeczna Unii Europejskiej*, [w:] *Zintegrowane podejście do rozwoju. Rola polityki spójności*, red. T. Grosse, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2008b.

Źródła internetowe

- [1] www.partners.net.pl/losice.htm.
- [2] www.ukie.gov.pl.

ECONOMIC RESULTS OF LOCAL PARTNERSHIP AND LOCAL ECONOMIC DEVELOPMENT. ANALYSIS BASED ON CHOSEN EXAMPLES

Summary: The main purpose of the paper is the analysis of the economic results of local community cooperation called local partnership. To indicate the importance of community engagement the group of partnership examples has been chosen. The characteristic of economic results includes the classification of these results into two groups based on direct and indirect influence on economic local development. Examples of results concern food and tourism industry which realized after 2000.